

*Олександр Коник **

**УКРАЇНСЬКІ СЕЛЯНСЬКІ ДЕПУТАТИ ДЕРЖАВНОЇ ДУМИ
РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ – УЧАСНИКИ ВІЙН І ЗБРОЙНИХ
КОНФЛІКТІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

На основі біографій депутатів російської Державної думи 1906-1917 рр., учасників війн і збройних конфліктів другої половини ХІХ – початку ХХ ст., розглядається участь представників українського селянства в реалізації імперських устремлінь російської держави і суспільства того часу.

Ключові слова: українські селянські депутати, Державна дума, Російська імперія, війна, збройні конфлікти, імперська політика.

В сучасній російській історіографії побутує думка про те, що культивувати великодержавницькі почуття серед російського народу почала імператриця Катерина II. Іноземка, що узурпувала владу, вбачала в експансіоністській політиці засіб легітимації власного перебування на російському престолі. Відтак трактувала нові території, захоплені імперією, головним чином як свій особистий «посаг» для росіян. Вона ж почала широко залучати такий потужний засіб переконання, як історичні аргументи, для закріплення в народній свідомості права на захоплені території [7, с. 105]. Паралельно Катерина II намагалася переконати західний світ у тому, що російська експансія не є грубо-матеріальним проявом територіального й економічного імперіалізму, а радше здійсненням особливої «цивілізаторської місії». Аргументи використовувалися різнопланові – від легендарно-облудних матеріальних, як-от «потьомкінські» села, пов'язані з поїздкою Катерини II у 1787 р. в щойно анексований вперше Росією Крим, до символічно-інтелектуальних, як заява про свій намір уніфікувати російські закони задля «ушляхетнення необробленого у політичному й юридичному полі населення», зроблена Катериною II в листі Вольтерові з Казані, міста-символу багатолітньої експансії Росії на Азійському континенті [2, с. 66-67, 303].

Під російську зовнішню політику була таким чином підведена національна основа, яка у подальшому доповнювалася актуальними аргументами.

* Доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії та історіографії Херсонського державного університету

Національним завданням могла бути, наприклад, «боротьба за слов'янську єдність» у ХІХ ст., якою за часів правління імператорів Миколи I та Олександра II маскувалося гаряче бажання заволодіти середземноморськими протоками та вийти до Індійського океану. Перше було відносно зрозуміле народу з подачі православних священників, як необхідність звільнення Цареграда-Константинополя – «сакрального місця» витоків хрещення Русі, друге «протягувалося» разом з першим як його складова. На переломі століть активним став далекосхідний напрямок російської зовнішньої політики, де також виявилися «життєво необхідні для виживання російського народу» інтереси – тепер на Тихому океані. Урядова преса, офіційна школа, система патріотичного виховання в армії тощо потроху робили свою справу, і народ до певного часу в цілому підтримував усі зовнішньополітичні кроки своєї влади. Закінчилося все для імператорів катастрофою 1917 р.; для народу ж імперські інтенції тоді просто дещо змінили забарвлення – з монархічних на соціалістичні, а далі, як видно, знову на державницько-великоросійські.

Предметом повідомлення є селяни - депутати Державної думи Російської імперії від українських губерній, учасники воєн і збройних конфліктів другої половини ХІХ – початку ХХ ст., однією зі сторін яких була Російська імперія. Оскільки Перша світова війна на час роботи Думи ще не була закінченою, відбір групи «учасників» обмежується хронологічним завершенням російсько-японської війни 1904–1905 рр. Основним завданням повідомлення є просопографічний аналіз названої групи депутатів як репрезентантів певної частини українського соціуму, їх свідомої чи мимовільної участі в реалізації імперських устремлінь російської держави і суспільства того часу.

Існує великий масив дослідницької й мемуарної літератури, присвяченої вивченню воєнної історії згаданого періоду, проблемам імперіалізму, колоніалізму, міжнародних конфліктів та ін., який, однак, не має безпосереднього стосунку до нашої теми. Про існування ж досліджень, які би прямо стосувалися сформульованої в заголовку проблеми, наразі теж невідомо, якщо не рахувати окремих

узагальнюючих робіт про депутатів узагалі, однією з яких є й монографія автора цих рядків [5, 6]. Відтак усіх зацікавлених у загальній проблематиці можна відіслати до зроблених там історіографічних оглядів, а використана при підготовці цього дослідження література вказана в прикінцевому списку. Методологічні засади повідомлення висвітлені безпосередньо в тексті. Вихідні дані про депутатів-учасників воєн візуалізовані у двох приведених нижче таблицях:

Таблиця 1

Селяни-депутати від українських губерній, учасники російсько-турецької війни 1877–1878 рр.*

№ з/п	ПІБ та окремі відомості: (скликання, губернія, національність, характеристики як селянина, політична позиція)	Рік народ- ження/ вік	Наявна інформація про участь у війні
1	2	5	6
1.	Коваленко Степан Ігнатович, III, Київська, українець, хлібороб (6 дес.), кандидат у волосні старшини, розпорядник банку, правий	1855/52	Був взводним командиром. Старший унтер-офіцер. Нагороди: Георгіївський хрест 4-го ступеня
2.	Кириленко Іван Павлович, I, Полтавська, росіянин, хлібороб (5 дес.), кандидат у старшини, трудовик	1853/53	Грамоті навчився на військовій службі. Захисник Шипкинського перевалу. Нагороди: Георгіївські хрести 3-го і 4-го ступенів
3.	Стрельцов Гнат Андрійович, I, Харківська, росіянин, хлібороб (16 дес.), волосний старшина, голова волосного суду, безпартійний	1851/55	Унтер-офіцер. Нагороди: медаль (за відзнаку у боях під Батумом), Георгіївський хрест (за штурм Геок-Тепе)
4.	Яровий Тимофій Іванович, II, Харківська, українець, хлібороб (1,5 дес.), голова волосного суду, трудовик	1857/50	Учасник війни

* Джерело: [9, с. 250, 258, 592-593, 725-726].

Селяни-депутати від українських губерній, учасники російсько-японської війни 1904–1905 рр.*

№ з/п	ПІБ та окремі відомості: (скликання, губернія, національність, характеристики як селянина, політична позиція)	Рік народ- ження/ вік	Наявна інформація про участь у війні
1	2	5	6
1.	Гринюк Авксентій Григорович, I, Волинська, українець, хлібороб, обраний депутатом від волостей, безпартійний	1871/35	Отримав початкову освіту у військовій учбовій команді. Служив у 4-й кінно- артилерійській батареї прикордонної сторожі, підвищений у вахмістри. Учасник війни, повернувся на батьківщину 22.2.1906. Нагороди: Георгіївський хрест
2.	Никитюк Яків Степанович, III, Волинська, українець, хлібороб (3 дес.) обраний депутатом від волостей, правий	1874/33	Проходив воєнну службу, учасник війни, звільнений у запас у званні унтер-офіцера. Нагороди: Георгіївський хрест 4-го ступеню за взяття Пекіна
3.	Самчук Василь Іванович, IV, Волинська, росіянин, хлібороб (5,5 дес. надільн.), губернський і повітовий земський гласний, обраний депутатом від волостей, правий	1880/32	Учасник війни, молодший феєрверкер Квантунської кріпосної артилерії. Нагороди: Георгіївські хрести 2-4-го ступенів, срібна медаль в пам'ять російсько-японської війни
4.	Костенко Лука Володимирович, II, Катеринославська, росіянин, хлібороб (7 дес.), покрівельник і маляр, трудовик	1874/33	Військову повинність відбував на Кавказі. Учасник війни

5.	Вовчинський Мойсей Микитович, II, Київська, українець, хлібороб, соціал-демократ	1880/27	Учасник війни, двічі був пораненим, мав відзнаки
6.	Галушак Семен Осипович, III, Подільська, українець, хлібороб (2,5 дес.), обраний депутатом від волостей, помірковано-правий	1877/30	Зауряд-прапорщик. Учасник війни. Нагороди: Георгіївський хрест
7.	Удовицький Гаврило Гаврилович, III, Полтавська, українець, хлібороб (5 дес. власної землі), обраний від волостей, октябрист	1872/32	Учасник війни. Нагороди: Георгіївський хрест
8.	Дубовик Феодосій Сидорович, I, Полтавська, українець, хлібороб (1 дес.), безпартійний	1869/37	10 років знаходився на військовій службі, навчився грамоти. У війні брав участь як запасний
9.	Васютін Федір Кузьмович, II, Харківська, росіянин, хлібороб, дрібний торговець, трудовик	1877/30	Служив у лейб-гвардії гренадерському полку, учасник війни. Вийшов у запас у чині зауряд-прапорщика
10.	Дерев`янка Мойсей Ісакович, II, Харківська, росіянин, хлібороб (5 дес.), трудовик	1857/50	Відбував воїнську повинність, вийшов у відставку у чині фєерверкера. Учасник війни. Нагороди: Георгіївські хрести 3-го і 4-го ступенів

* Джерело: [9, с. 83, 93, 110, 149, 160, 174, 293, 410, 548, 635].

Отже, маємо 14 депутатів-селян, обраних від українських губерній, які так чи інакше брали участь у воєнних діях, що їх вела Російська імперія у другій половині XIX – на початку XX ст. З них 4 – ветерани російсько-турецької війни 1877-1878 рр. і 10 – російсько-японської 1904-1905 рр. Можливо, це не вичерпний список: метод контент-аналізу оцифрованих текстів не є бездоганним. І все ж він дозволяє зробити достатньо репрезентативну вибірку,

котру можна покласти в основу вже наступного, просопографічного, аналізу складу селянських депутатів, згрупованих за фактом участі у воєнних діях.

Така участь передбачала попередню підготовку – власне службу в царській армії. Дехто з указаної групи (Авксентій Гринюк, Феодосій Дубовик та Іван Кириленко) навіть грамоті навчилися у військовій команді. Інші варіанти отримання освіти майбутніми «нижчими чинами» російської армії-вихідцями з українських губерній були традиційними для пореформеного часу: церковнопарафіяльна школа, однокласне земське училище чи т. зв. «домашня» освіта. Цю останню слід відрізнити від «домашньої освіти», яку отримували деякі титуловані особи, яких навчали дома спеціально запрошені викладачі окремих дисциплін. Селянська ж «домашня освіта» означала радше уміння читати, трохи писати й рахувати, запозичене чи від когось із батьків, чи від родичів, сусідів, служителів культу та ін.; такі факти спорадично зустрічаються в життєписах українських депутатів [6, с. 393-432]. Якийсь внесок у вироблення майбутньої політичної позиції, вельми бажаної для учасника законотворчого процесу, освіта робила – тим більше, така спеціальна її форма, як освоєння грамоти у навчальних військових командах.

Географія місць призову на військову службу чи мобілізації до діючої армії, важлива для опису даної групи депутатів, підтверджує загалом відомий принцип комплектування імперської (а згодом радянської) армії, коли солдатів відсилали для проходження служби подалі від рідних місць, бажано в райони, де населення мало зовсім іншу культуру, ментальність і т. п.¹. Тема географії призову запасних на російсько-японську війну 1904-1905 рр. була дразливою в думський період, однак на момент скликання Думи у квітні 1906 р. – справою вже минулою. Тому можемо тільки констатувати відомі факти: чотирнадцять депутатів-селян, що брали участь у російсько-турецькій війні 1877–1878 рр. і російсько-японській 1904–1905 рр., представляли шість корінних українських губерній. Як видно з

¹ За цим же принципом у роки революційної розрухи 1905-1907 рр. поміщики запрошували в українські села для охорони своїх маєтків спочатку донських, чи терських, чи семиріченських козаків, далі вже вихідців із Кавказу – чеченців, дагестанців, а далі й узагалі індусів.

таблиць, це Харківська (4 депутати), Полтавська (3), Волинська (3), Київська (2), Катеринославська (1) і Подільська (1).

Не можна однозначно стверджувати, що згадана вище особливість географічної детермінанти була найбільш переконливою, вона тільки могла мати місце. Важливішими умовами при комплектуванні війська були, очевидно, фізичний стан та інтелектуальні характеристики осіб, що підлягали призову. Що стосується першого, то наявні світлини демонструють, що називається, ладно закроених і міцно зшитих чоловіків, очевидно, високого зросту і відповідної статури. Досить поважний вік, особливо учасників російсько-турецької війни 1877–1878 рр., тільки підкреслює сказане. Для прикладу, судячи з існуючих фотокарток, 55-річний харківський депутат Гнат Стрельцов з буйним сивим чубом, густою бородою та Георгіївським хрестом і чотирма медалями на широких грудях цілком міг би служити натурною моделлю для живописця як тип геройського захисника «Царя і Отчества». Стрельцов, представник східної української губернії, позиціонувався як росіянин, а згадана борода не дозволяє бачити сорочку – своєрідний соціальний маркер українського селянина початку ХХ ст. Зате в іншого «росіянина» – правого селянина Василя Самчука, але вже тепер із західної, Волинської, губернії, вишитий комірець на дебелий шиї демонструє яскраво виражену українську селянськість колишнього феєрверкера Квантунської кріпосної артилерії. У ході війни він отримав три Георгіївські хрести, що трактувалися як солдатські ордени, – 2-го, 3-го і 4-го ступенів. Ця зовнішня «українськість» не заважала, однак, Самчукові (а може навіть і спонукала його) бути адептом православних «Царя і Отчества» і самоназиватися «росіянином».

З приведеного дещо антропологічного аналізу двох депутатів впливають ще кілька напрямків розгляду всієї групи: вік, національність, віросповідання, політична характеристика та власне військові звитяги. Перші позиції простіші, вони зафіксовані у депутатських анкетах і вже нами узагальнені [6, с. 393-432].

Найпростішим показником у даному блоці характеристик є вік. Для депутатів-учасників російсько-турецької війни він коливався від 50 до 55 років (середній вік за табл. № 1 – 52,5 роки). Депутати-учасники російсько-японської війни, яка на момент скликання Думи не так давно завершилася, зі зрозумілих причини були молодшими. Їх вік коливався від 27 до 50 років на момент обрання (середній показник віку за табл. № 2 – 33,9 років); цей показник зробив значно «старшим» 50-річний Мойсей Дерев'янка, єдиний такого віку серед переважно 30-річних депутатів із цієї групи. При цьому вік учасників на момент початку війни з Туреччиною коливався від 20 до 26 років (у Ярового і Стрельцова відповідно), у той час як учасників війни з Японією – від 24 до 47 років (у Вовченка і Дерев'янка). Тобто у випадку війни з Японією вже була певна кількість запасних і резервістів – результат мілютинської військової реформи 70-х років XIX ст., який наразі все ж не допоміг справі. Однак невдалі для Росії наслідки цієї війни персонально для цих селян могли мати й позитивну сторону у вигляді не планованого й не сподіваного для більшості депутатства. Цьому сприяло те, що довго дебатовані у верхніх колах російської бюрократії проблеми необхідності скликання «народного представництва» отримали потужний імпульс до позитивного завершення, і Дума таки була скликана зрештою у квітні 1906 р.

Досить просто у нашому випадку визначається й така характеристика, як соціальний стан, за яким, власне, і були згруповані ці депутати-воїни: усі чотирнадцять були селянами, і за походженням, і за реальним станом речей. Лиш один із депутатів, Мойсей Ісакович Дерев'янка, уточнив своє походження: «з родини кантоністів». Утім, ця обставина на початок XX ст. зовсім не заперечувала його селянства. Усі чотирнадцять депутатів були православної віри. Треба розуміти, належали до вірних Російської православної церкви, оскільки нічого іншого, що дозволяло б думати про якісь відхилення від ортодоксальних норм, чи, борони Боже, уніатство або сектантство, у біографіях

та доступних для вивчення текстах думських виступів українських селян, переконаних чи мимовільних «захисників Отчєства», наразі не виявлено.

Зовні простою видається й національна належність цих депутатів. У групі учасників російсько-турецької війни 1877–1878 рр. (табл. № 1) було 2 українців і 2 росіян; російсько-японської 1904–1905 (табл. № 2) – 6 українців і 4 росіян. У цілому виходить 8 українців і 6 росіян, – майже порівну представників «корінних» слов'янських народів, на плечах яких і лежав «почесний тягар» захисту й територіального зростання Російської імперії. Правда, ця теза залишалася працюючою в ідеологічному сенсі, допоки Петро Столипін у циркулярі 1910 року «Про іногородців та сепаратизм» у якійсь своїй хворобливій недолугості й політичній недалекоглядності не назвав українців «іногородцями», і таким робом не дезавуював вельми корисну для росіян ідею «трьохіменного народу», на велику радість національно орієнтованої частини українців, відтепер «іногородців» [3, с. 81]. Яскравим представником останніх виступатиме такий «тубілець» із європейським авторитетом, як Михайло Грушевський.

Утім, пізнішу теоретичну версію про націю як «уявлену спільноту» міг би підтвердити єдиний із цієї групи, хто обирався вже після цього невдалого столипінського циркуляру, у 1912 р., згадуваний вище селянин із Волині Василь Самчук. Єдиний, котрий мав три «Єгорії» й срібну медаль за «японську» війну, він міг почуватися зобов'язаним бути також носієм російськості у своєму краї. Це могло б іще більше підвищувати його статус – а Василь Іванович до депутатства і так був ще й повітовим і губерньським земським гласним. Саме про таких лідерів волинських селян схвально відгукувався відомий волинський депутат, один із найзапекліших adeptів російського націоналізму Василь Шульгін (дослівно цитуємо мовою оригіналу): «Главари говорили тем языком, как выражаются наши волынцы, прошедшие через солдатскую службу. Смесь общерусского языка с местным» [9, с. 43].

Отже, в устах Шульгіна «прошедшие через солдатскую службу» – це була цілком певна соціальна характеристика, своєрідна відмінність і відзнака.

Очевидно, що військові звитяги і хрести на грудях ставилися в заслугу їх носіям і були позитивним аргументом на виборах, хоча існували й інші думки, хоч і в іншому контексті: «чим більше патріоти, тим більше ідіоти». Це останнє стосувалося переважно т. зв. чорносотенців, ура-патріотів і шовіністів. Українські селяни також віддавали данину цій течії, але все ж без крайнощів.

Партійність депутатів, яка є ще однією необхідною характеристикою члена представницького органу, у даному випадку може вважатися дещо умовним поняттям. Йшлося радше про політичні уподобання на момент виборів і фракційного групування в Думи. Предметом окремого розгляду, очевидно, може бути проблема, як саме вони формувалися та чи можна прослідкувати зв'язок між службою в царській армії, участю у воєнних діях чи збройних конфліктах (ці поняття в міжнародному праві розмежовуються [8]) і подальшою життєвою позицією, зокрема, й вибором думської фракції. Наразі маємо усталений факт: учасники російсько-турецької війни розподілилися порівну (табл. № 1) – двоє трудовиків, двоє правих («безпартійне» позиціонування Стрельцова в даному разі є оманливим, існують свідчення його яскраво виражених консервативних промонархічних поглядів). Щось подібне до рівноваги бачимо й у політичних позиціях депутатів із групи учасників російсько-японської війни (табл. № 2): до «правого спектру» з десяти можна віднести трьох правих депутатів різних відтінків а також, хоч і дещо умовно, одного октябриста й двох безпартійних. «Лівий спектр» представлений одним соціал-демократом і трьома трудовиками. При цьому дехто з депутатів (Галушак, Дерев'янка, Удовицький) змінювали фракцію чи групу протягом каденції, але не кардинальним чином – був помірковано-правим став просто правим, і т. п.

Ці їхні політичні позиції до певної міри знаходили своє підтвердження й у думській діяльності. При цьому виступи депутатів-учасників воєн з думської кафедри чи якісь зауваження в кулуарах Думи, зафіксовані журналістами, або інші доступні за джерелами характеристики, притаманні інтелектуальній біографії, варті окремого розгляду.

Власне воєнні здобутки депутатів указані в таблицях. Служба в далеко не найгірших військових частинах імператорської армії, аж до статусу лейб-гвардійця у одного з них. Бойові нагороди, солдатські ордени Св. Георгія різних ступенів, медалі. Нагороджених – десятеро осіб із чотирнадцяти, дехто мав не одну й не дві такі відзнаки. Звертають на себе увагу дві нагороди – за «штурм Геок-Тепе» у Гната Стрельцова і за «взяття Пекіна» у Якова Никитюка. Обставини нагородження цими відзнаками потребують додаткового вивчення, оскільки вони стосувалися якраз колоніальних «збройних конфліктів», які хронологічно не співпадають з війнами, що тут розглядалися. Принаймні, медаль за Геок-Тепе має офіційну назву «За взятие штурмом Геок-Тепе 12 января 1881», а «взяття Пекіна» найчастіше вписується у контекст придушення повстання іхетуанів у Китаї: медаль, відчеканена з цієї нагоди, називалася «За Поход в Китай 1900–1901» [1].

Помітними були й відзнаки по службі: багато з депутатів пішли у відставку з унтер-офіцерськими нашивками. Підофіцери в будь-якій армії, у т. ч. російській царській, відігравали дуже суттєву роль у бойовій підготовці війська; в життєписах обраної нами групи бачимо підофіцерські посади багатьох родів військ – унтер-офіцера, вахмістра, феєрверкера, у тому числі прикордонної й кріпосної артилерії. Феєрверкерів виокремлюємо, оскільки артилерія завжди була родом військ, що вимагав певних знань і вмінь, і абикому зробити кар'єру молодшого командира там було непросто.

Цей останній висновок, утім, можна поширити на весь склад групи, обраної для розгляду в цьому повідомленні. Для етнографів і антропологів це був би першокласний матеріал для вивчення українського або – ширше – слов'янського типу чоловіків. Люди, які відповідали за поповнення лав російської імперської армії, вочевидь знали свою справу й мали з кого вибирати. Українське безмежне село поставляло рекрутів, а далі й призовників, які переважно вибивалися до максимально можливих для селян без спеціальної освіти армійських висот. Українські депутати-селяни продемонстрували відмінні якості воїнів, про що свідчать численні царські відзнаки. Вони були втягнуті в захист імперських

інтересів у силу присяги, багато хто, очевидно, і в силу переконань. Який був баланс між цими мотивами і як досвід бойових дій придасться вже пізніше, у національно-визвольних змаганнях – це предмет можливих подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. «Оригинал» – медали, ордена, награды : Императорская Россия [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.aw-o.com/item.php?pid=9>
2. Вулф, Ларі. Винайдення Східної Європи. Мапа цивілізації у свідомості епохи Просвітництва / Ларі Вулф. – К. : Критика, 2009. – 591 с.
3. Горбань Т. «Інородці» чи складова «єдино руської нації» : українці в етнополітичній моделі Російської імперії (кінець XIX – початок XX століть) Т. Горбань // Вісник київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. – Вип. 91–93. – 2007. – С. 78–82.
4. Государственная дума Российской империи : 1906 – 1917 : Энциклопедия. – М. : РОССПЭН, 2008. – 735 с. : ил.
5. Кирьянов И. К. Российские парламентарии начала XX века : новые политики в новом политическом пространстве / И. К. Кирьянов. – Пермь : [Б. и.], 2006. – 368 с.
6. Коник О. О. Депутаты Державної думи Російської імперії від губерній Наддніпрянської України (1906–1917 рр.) : монографія / О. О. Коник ; наук. ред. С. І. Світленко. – Дніпропетровськ : Герда, 2013. – 454, [2] с. : табл.
7. Майоров М. В. Историческое прошлое и внешняя политика России М. В. Майоров // Новая и новейшая история. – 2012. – № 2. – С. 104–125.
8. Пашинський В. Застосування міжнародного гуманітарного права під час збройних конфліктів [Електронний ресурс] / В. Пашинський // Воєнна історія. – 2003. – № 2. – Режим доступу : http://warhistory.ukrlife.org/2_03_4.htm
9. Шульгин В. В. Годы. Дни. 1920 год / В. В. Шульгин – М. : Новости, 1990. – 832 с.

На основе биографий депутатов российской Государственной думы 1906-1917 гг., участников войн и вооруженных конфликтов второй половины XIX – начала XX ст., рассматривается участие представителей украинского крестьянства в реализации имперских устремлений российского государства и общества того времени.

Ключевые слова: украинские крестьянские депутаты, Государственная дума, Российская империя, война, вооруженные конфликты, имперская политика.

The participation of representatives of the Ukrainian peasantry in realisation of imperial aspirations of the Russian state and society of that time is considered on the basis of biographies of deputies of the Russian State Duma of 1906-1917 and participants of wars and military conflicts of the second half of the 19th century – beginning of the 20th century.

It is analyzed on the base of documentary photographs that peasant deputies who served in the Russian army had perfect physique. Ukrainian village supplied recruits most of whom archived the maximum possible army heights for farmers without special education. Peasant deputies demonstrated excellent fighting qualities, as numerous royal insignia and noncommissioned officers' stripes on most of them evidence. Junior officers played a very significant role in the combat training of troops and peasants deputies of Ukraine occupied positions in infantry, cavalry and artillery (non-commissioned officers, cavalry sergeant-majors, fireworkers). They were involved in the defence of imperial interests because of the oath and many of them apparently because of beliefs. What was the balance between these motives and how the experience of fighting operations was used later in the national liberation movement - is the subject of possible future research.

Key words: the Ukrainian peasant deputies, the State Duma, Russian empire, war, confrontations, imperial politics.